

Волошенко О. Роль фонтанов в городской среде г. Львова

Рассматривается роль фонтанов в городской среде г. Львова как важных элементов инженерного благоустройства и элементов отделки. Отмечена утилитарная, композиционная, декоративная, художественно-эстетическая, эмоциональная, познавательная и сакральная роль.

Ключевые слова: Львов, городская среда, фонтаны, парки, скверы, площади.

Стаття надійшла 01.06.2017.

УДК 711.71

**ПРИРОДНО-ЛАНДШАФТНІ ЧИННИКИ У РОЗПЛАНУВАННІ
УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА**

Л. Гнесь, к. архітектури

Львівський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Українське село формувалося протягом століть під впливом власних етнокультурних традицій та соціально-побутових взаємовпливів інших народів. Безумовно, цей процес багатовекторний, у ньому сучасне українське село впродовж останніх десятиліть не лише активно долучається до цінностей європейської культури, а й водночас поступово втрачає свою самобутність.

Відомо, що культура народу є основним чинником етногенезу, але при цьому різні суспільно-економічні формації, які тривалий час побутували на теренах України, безпосередньо впливали на життєву активність народу. Ці впливи проявилися в усіх сферах життєдіяльності суспільства – економіці, побуті, культурі тощо. Особливо наочно це проявилось в архітектурі, яка акумулювала в собі всі прояви суспільного життя, насамперед в архітектурно-просторовій організації сільських територій, починаючи від вибору місця під заселення і закінчуючи опорядженням середовища та інтер'єрів споруд. З одного боку, архітектура села, яка формує середовище, враховуючи при цьому реальні потреби і можливості, використання ресурсів, зв'язок з природним оточенням, а з іншого – виробничо-функціональне буття з його архітектурними ансамблями. Власне тому архітектура, внаслідок свого специфічного положення між мистецтвом та інженерією, опинилася в епіцентрі дихотомії. Ці два підходи у розвитку архітектури села найяскравіше відобразилися в усіх аспектах її оцінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями наукової спадщини архітектури українського села та збереженості національних традицій завдячуємо працям багатьох учених-дослідників, зокрема А. Байгеру, Х. Вовку, В. Войтовичу, О. Воропаю, З. Гудченко, А. Данилюку, В. Кармазін-Каковському, Л. Прибезі, В. Самойловичу, Р. Сілецькому, В. Січинському, Ю. Хохолу та іншим. Відомими є праці з розпланування територій сільських поселень М. Габреля,

М. Дьоміна, Є. Ключниченка, А. Кондухова, Г. Лоїка, Ю. Соломіна, А. Степанюка, І. Черняка та ін.

Однак теоретичні і прикладні дослідження урбаністичних традицій українського села в контексті сучасних реалій потребують подальших досліджень. Власне такий науково-дослідницький вектор у цій тематиці, у сукупності з актуальними сучасними викликами, визначив *мету дослідження*:

Постановка завдання. Наше завдання – виявлення впливу природно-ландшафтних чинників на формування розпланувальної структури українського села.

Виклад основного матеріалу. Відомий факт, що в народній архітектурі враховувалися особливості історичного моменту, потреби виробництва, земельні відносини та конкретні природні умови, рельєф, клімат, які впливали на господарсько-культурне освоєння земель, архітектурну творчість і побут населення різних територій. Протягом століть відбирали лише найдосконаліші, з позиції економічних, функціонально-утилітарних і естетичних вимог, форми будівель та споруд. У такій самій залежності розвивали планування сіл та забудову сільських садиб, в якій формувалися зв'язки з навколишнім просторовим оточенням, з природним ландшафтом, з елементами того, що збереглися з попередніх століть, нарешті пов'язували з місцем праці та зовнішнім світом. У багатьох випадках, за збільшення кількості населення в умовах малоземелля, під створення поселень намагалися використовувати неродючі і малоприсадибні, для сільськогосподарського обробітку землі. У результаті сформувалися найрізноманітніші форми групового розселення та типи поселень за обсягом, функцією та планувальною структурою. Центром такої групи часто було село, яке завдяки зручному розташуванню поступово наповнювалося значною соціально-культурною інфраструктурою і з давніх часів прив'язувало до себе багатьма життєвими зв'язками сусідні села, завдяки чому іноді отримувало статус містечка [1].

Прикладами такого явища можуть слугувати еволюції численних поселень, зокрема одним із таких є село Наварія Пустомитівського району Львівської області. Село Наварія розташоване всього в 4,5 км до початку територіальної межі Львова. Відомо, що на початку XVI-XVIII ст. село було містечком Руського воєводства, якому 1578 року було надано магдебурзьке право і привілеї з дозволом на проведення торгівлі, що мало великий вплив на розвиток самого містечка і навколишніх сіл [2]. Відповідно до цього сформувалася його планувальна структура з ринковою площею в центрі села, центральною вулицею, яка з'єднує Наварію із Львовом в одному напрямку і з містом Пустомитами і Щирцем – у іншому. Архітектурно-розпланувальна структура села групувалася довкола ринкової площі і вздовж головної артерії – центральної вулиці. Головна комунікаційна артерія пронизує середину ринкової забудови, яка є композиційною домінантою у розпланувальній композиції поселення із численним набором громадських споруд. Свого часу містечко розвивалось як торговельно-рільниче. Рільнича справа у містечку була достатньо розвинена, оскільки виходячи з функціональної програми містечок – господарських осередків, кожний поселенець отримував від власника містечка, окрім міської парцелі, ще й городню ділянку та

ріллю. Рільничі угіддя розташовувалися за межами містечка. Позаміська частина охоплювала також угіддя для спільного використання – пасовища, ліс, водоймища, луки [3].

Інші, у минулому колишні містечка, в яких виражена сильніша ремісничая функція (Білий Камінь, Калуш, Магерів, Немирів, Сасів, Станіславчик, Янів) мають компактну планувальну структуру. Для них характерні проста геометрична форма плану, регулярна мережа вулиць з ринковою площею посередині, розвинена краща збереженість будівельної субстанції, менш деформована планувальна структура. Наприклад, село Нове Місто у Старосамбірському районі Львівської області у ХІХ ст. було центром усієї округи. Із ХІV ст. розвивалося як ремісничо-торговельне містечко, яке було наділене магдебурзьким правом. Відповідно до цього сформувалася його планувальна структура з ринковою площею й мережею вулиць, які забезпечують зв'язок із зовнішнім середовищем, різними об'єктами господарського, культурно-побутового і духовного обслуговування. Розміщення цих об'єктів у містечку функціонально і візуально було пов'язане з навколишнім середовищем, його ландшафтом та іншими осадниками наближених поселень. Аналогічно можна навести численні приклади, коли певні історичні, виробничо-господарські, земельні відносини і завжди природні чинники вплинули на формування містобудівних структур [1]. Так, архітектурно-планувальна структура села Нова Скварява у Жовківському районі Львівської області історично формувалася під впливом життєвих потреб його мешканців і ландшафтно-природного чинника. У сформованій структурі села чітко простежується неповторний просторовий ансамбль поєднання архітектури з природою. Злиття простору лісового масиву окреслює протяжна головна вулиця села, вздовж якої групується садибна забудова, яка переростає у забудову громадської функції. Завершує ансамбль вулиці споруда церкви, яка домінує в цьому ландшафті й візуально об'єднує весь краєвид усього села.

Багато сіл, що сформувалися історично у лінійно-вуличну та квартально-містобудівну структури, виникли не за певними надуманими геометричними композиціями (окремі з яких, як нам відомо, були штучно надумані і впроваджені у планувальні рішення сіл), а як такі, що підпорядковувалися ландшафту, гідрографії, рельєфу, функціональним особливостям, ущільненням забудови тощо. Можна навести численні приклади таких рішень, коли виробничо-господарські історичні, природні чинники тісно переплітаються між собою і впливають на формування містобудівних структур, зокрема село Надичі Гребінці Жовківського р-ну Львівської області (рис. 1).

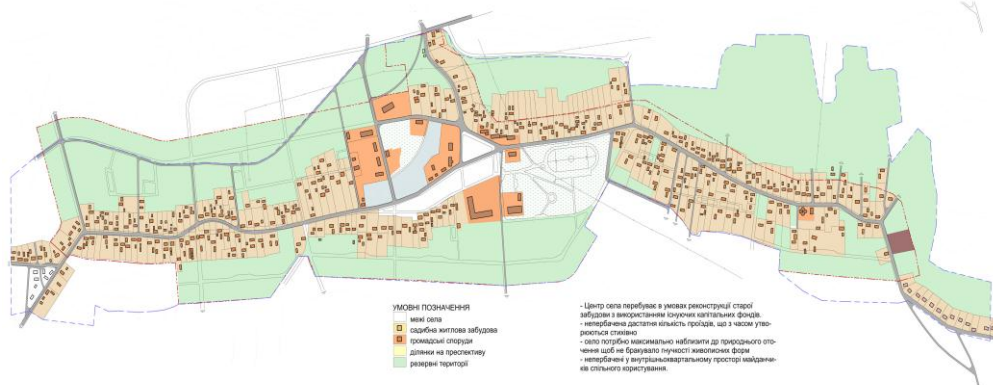

Рис. 1. Генплан, с. Надичі Гребінці Жовківського р-ну Львівської області

Іншим типом містобудівної структури слугують села, що сформувалися на базі окремих «поодиноких садиб». Спершу планування таких сіл видається безсистемними, але насправді вони відображають послідовну еволюцію розвитку – від окремих груп з «поодинокими садибами» до створення єдиної цілісної композиції поселення. Прикладом є село Брахівка Буського району Львівської області, що сформувалось як поселення лісорубів, яких ще називали брахарями (рис. 2).

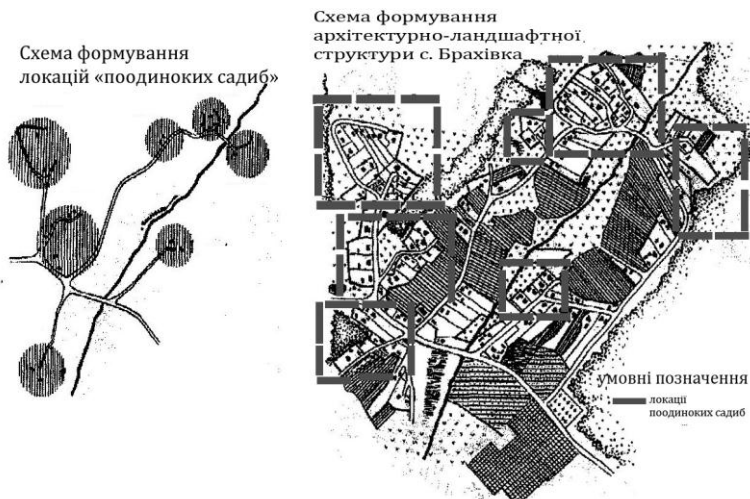

Рис. 2. Схема формування архітектурно-ландшафтної структури с. Брахівки: а) локації поодиноких садиб; б) схема генплану з виділеними колишніми локаціями «поодиноких садиб»

Саме цьому сприяла наявність протяжних лісів довкола села [4]. В основу планувального рішення цього села покладено досить характерну містобудівну структуру, сформовану як окремі розкидані одна від одної «поодинокі-садиби»,

схожі на хутірське розселення над річкою Покровою. Природно так склалося, що в такому разі річка слугує своєрідною композиційною віссю. Але з часом ці колишні «поодинокі садиби» функціонально об'єдналися дорогами, стежками, окремими будівлями різного призначення, і поступово перетворилися в єдину систему вулиць, проїздів і глухих кутів (див. рис. 2).

У селі, вздовж дороги, яка пронизує поселення і єднає його зі сусідніми, сформовано громадський центр, у складі якого є церква, школа, народний дім, ФАП, магазини. Отож, сформувався архітектурно-функціональний, багатоплановий простір, який доповнюється і об'єднується природно-ландшафтним оточенням, створюючи при цьому досить гармонійне середовище.

Висновки. У наш час досить активно оновлюються генплани сіл. Цей процес цілком логічний і закономірний, оскільки змінилися соціально-політичні реалії життя людей і країни загалом. Але сьогодні, ще з радянських часів, залишилася структура законодавчої бази проектування, яка не враховує регіональних відмінностей територій, конкретних населених пунктів, міст (об'єктів): історичних, природних, екологічних, трудових тощо. Отож, дещо усувається питання особистої відповідальності суб'єктів проектної діяльності. Найголовніше, що можна констатувати, це те, що не відбувається гуманізації сфери проектування [5], де у проектній продукції, на жаль, ще не з'являються враховані фахівцями унікальність і неповторність кожного природного комплексу, його історична спадщина тощо. Отже, пропонуючи нові розпланувальні рішення генпланів сіл, фахівцям не варто забувати про історичну складову у розпланувальних рішеннях проектної продукції, адже в минулому і в сьогоденні ринкові площі, майдани у поселеннях завжди посідали домінуючу роль, як у розташуванні їх у поселенні, так і безпосередньо у громадському житті мешканців. Себто від проєктантів вимагається детально аналізувати ситуації територій, враховувати індивідуальні особливості кожного конкретного випадку і місця, для подальшого розпланування поселень.

Бібліографічний список

1. Лоїк Г. Село та українська архітектурна традиція / Г. Лоїк, Ю. Шульга // Архітектура : зб. наук. праць. – 2003. – № 486. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка». – С. 348–359.
2. Історія села Наварія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Наварія>. Назва з екрану Вікіпедія про Наварію.
3. Топилко С. І. Архітектурно-планувальна структура містечок Галичини, закладених у другій половині XVI–XVII століттях : автореф. дис. канд. арх. 18.00.01 / Топилко Світлана Ігорівна. – Львів, 2003. – 22 с.
4. Історія села Брахівка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Брахівка>. Назва з екрану Вікіпедія про Брахівку.
5. Вадимов В. Еколого-планувальна етика організації архітектурного середовища та ідеологічні установи / В. Вадимов // Архітектура : зб. наук. праць. – 2003. – № 486. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2003. – С. 235–240.

Гнесь Л. Природно-ландшафтні чинники у розплануванні українського села

Проаналізовано архітектурно-планувальний розвиток громадських просторів (ринкових площ у колишніх містечках, які до нашого часу трансформувалися у села). Відстежено формування планувальних структур поселень, у взаємозалежності від історичних моментів, потреб виробництва, земельних відносин, природних умов, архітектурних традицій тощо.

Ключові слова: село, ринкові площі, ландшафт, архітектурно-розпланувальні рішення поселень.

Hnes L. Natural landscape factors in the planning of the Ukrainian village

The evolution of architectural and planning formations of public spaces of the Ukrainian village is analyzed

Key words: village, square market, landscape, village planning, types of settlements.

Гнесь Л. Природно-ландшафтні фактори в плануванні українського села

Аналізується архітектурно-планувальне розвиток громадських просторів (ринкових площ) у колишніх містечках, які до нашого часу трансформувалися у села. Відстежено формування планувальних структур поселень, у взаємозалежності від історичних моментів, потреб виробництва, земельних відносин, природних умов, архітектурних традицій тощо.

Ключевые слова: село, рыночные площади, ландшафт, архитектурно-планировочные решения поселений.

Стаття надійшла 31.05.2017.

УДК 711.4-122

УМАНЩИНА, СОФІЇВКА. СТРУКТУРА ТА КОМПОЗИЦІЯ

Ю. Єгоров, к. архітектури

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку просторового середовища України у зв'язку з його інтенсивним освоєнням, постійними протиріччями, за спроб будь-яким чином його регулювати, у багатьох випадках ускладнив вирішення низки містобудівних питань. Особливо це стосується завдань комплексного розвитку регіонів, і одне з них – просторова організація середовища.

У цьому контексті ідейно-художні проблеми формування містобудівних систем із розвитком суспільства вимагають системного підходу на шляху їх вирішення. Увага містобудівників, як правило, замикається у межах композиційних задач окремих об'єктів, комплексу або ансамблю. Регіональне планування, яке сьогодні спрямоване здебільшого на структурну організацію територій, не вирішує найважливіших питань, пов'язаних із художньо-естетичною проблематикою середовища.